

Fás an Fhaisisteachais

Coláiste Oiriall

Muineachán

Stair an Teastais Shóisearaigh

- ***Ollsmachtachas*** =

an córas rialaithe nuair nach mbíonn daonlathas ann agus bíonn an chumhacht uilig ag páirtí polaitíochta amháin.

- ***Daonlathas*** =

Is iad na daoine a thoghann an rialtas agus bíonn smacht ag an pharlaimint ar an rialtas.

- ***Deachtóireacht*** =

Bíonn aon duine amháin i gceannas agus ní bhíonn smacht ag an pharlaimint air.

Conradh Versailles

- Bunaíodh *Conradh na Náisiún*.
- D'admhaigh an Ghearmáin *gurbh iadsan ba cionntaí* as an Chéad Chogadh Domhain.
- Bhí ar an Ghearmáin *cúiteamh cogaidh* nó costais an chogaidh a íoc chuig tíortha eile.
- Rinneadh an Ghearmáin féin *níos lú*.
- Ní bheadh *aon aerfhorsa* ag an Ghearmáin
- Ní bheadh ach *arm / cabhlach beag* acu.
- Níor tugadh mórán aird ar *an Iodáil*.

Na Deachtóirí Faisisteacha

- *Smacht* iomlán acu ar shaol an duine
- Bhí sé *mídhleathach* dul ina n-eadán
- Dírithe ar *phearsantacht an deachtóra* = ag lorg dílseachta ó gach duine
- *Náisiúnaithe* amach is amach a bhí iontu = Ag súil le *grá gan teorainn* do do thír féin
- Bhí siad *in eadán cumannachas*.

Triúr deachtóir = Mussolini (an Iodáil), Hitler (an Ghearmáin agus Franco (an Spáinn)

Cúiseanna gur tháinig deachtóirí i gcumhacht

- *Éadóchas* ar dhaoine mar gheall ar dhrochstaid na heacnamaíochta.
- *Eagla* ar dhaoine go scaipfeadh Cumannachas
- Gheall siad go gcuirfeadh siad a dtíortha féin *in ardréim arís*.
- Gheall na deachtóirí go gcuirfeadh siad *deireadh le Conradh Versailles*.

Mussolini i gcumhacht

- Dhúnmharaigh na Léinte Dubha *Matteotti*
- Cuireadh *cosc* ar gach páirtí eile
- *Stát poilíní* a bhí ann – poilíní ag tromaíocht
- Chaill *an pharlaimint* a cumhacht
- Cuireadh *deireadh le ceardchumann*
- Bhí *an bholscaireacht* tábhachtach
- *Il Duce* a tugadh ar Mussolini = ceannaire gan locht.

Éachtaí Mussolini

- Rinne sé laghdú mór ar an *dífhostaíocht*.
- Thóg sé *mótarbhealaí* nua agus córas leictreachais ar *na hiarnróid* agus dhraenáil sé *an Riasc Pointíneach*- Oibreacha Pobail
- Tháinig *fás mór ar sholáthar an bhia*, an chruithneacht go háirithe.
- Síníodh *Conradh Lateran* nuair a rinneadh stát neamhspleách den Vatacáin
- D'éirigh leis *Aibisíne* a chur faoi chois.

Creidiúintí Polaitíochta Hitler

- Fuath do *na Giúdaigh* = iad ba chiontaí
- Fuath *don Chumannachas* = bagairt
- *Máistirchine* ba ea na Gearmánaigh
- Ba cheart dóibh bheith *ag rialú an domhain*
- Cur le *críocha na Gearmáine*-teorainn thoir
- *Stát ollchumhachtach* a dhéanamh
- *Conradh Versailles* a scriosadh
- Gach Gearmánach *a aontú faoi cheannaire amháin*

Cén dóigh gur éirigh le Hitler cumhacht a bhaint amach

- Bhí an *t-airgead cúitimh* ró-ard
- Ghlac *na Francaigh* seilbh ar na mianaigh ghuail.
- *Cliseadh Wall Street* – thit an tóin as an chóras baincéireachta – toradh gach áit
- Thit an tóin as *an eacnamaíocht*
- Dífhostaíocht agus *boilsciú* ard

- Fuair *Streese*man bás
- Bhí cuid mhaith daoine *beo bocht* ag brath ar an déirce.
- Ní raibh *Poblacht Weimar*, an rialtas daonlathach, ábalta na fadhbanna a réiteach.
- Bhí *imní* mhór ar na daoine.
- Dúirt Hitler gurbh é bunúdar a gcuid trioblóidí go léir na *Conradh Versailles* agus go raibh sé i gceist aige fáil réidh leis.

- 1932=*S.A.* (Léinte Donna) agus *S.S.* (Léinte Dubha) = 2 arm príobháideach Hitler
- SS = *garda pearsanta* Hitler agus imeaglú

Olltoghchán 1932

- SS agus SA ag cur isteach go mór ar pháirtithe an fhreasúra.
- Votáil trian de phobal na Gearmáine ar son na Naitsíoch = *An páirtí ba mhó* ach ní raibh tromlach acu.
- Vóta na Naitsíoch *síos 2 mhilliún* sa dara toghchán i 1932 mar scanraigh siad vótóirí.

Hitler i gcumhacht

- Dódh an Reichstag, “*comhcheilg Cumannach*”, gabhadh na ceannairí.
- *Feachtas imeaglaithe* ag an S.A. agus S.S. in eadán lucht cáinte na Naitsíoch.
- *An tAcht Údaraithe* = cumhachtaí speisialta le deileáil le “géarchéim na gCumannaithe”
- *Oíche na Sceana Fada* = dúnmharaíodh 400 de cheannairí an S.A.
- *Téacsleabhair* nua scoile ag moladh Hitler

Hitler i gcumhacht

- *Der Fuhrer* = Hitler in a uachtarán chomh maith le Seansailéir tar éis báis Hindenburg.
- *Cosc* ar pháirithe polaitíochta eile.
- Cuireadh *cinsireacht* dhian i bhfeidhm agus ceapadh Aire Bolscaireachta.
- Bunaíodh *Gluaiseacht Ógra Hitler*
- Bunaíodh *Gestapo* = poilíní rúnda, brúidiúla
- *Sluachampaí géibhinn* do Ghiúdaigh srl.

Hitler agus na Giúdaigh

- Dlíthe Nuremberg
    - ❑ Chail na Giúdaigh *cearta saorántachta*
    - ❑ Ní bheadh cead ag Giúdach agus Gearmánach *pósadh*.
    - ❑ Bhí orthu *réaltóg Dháibhí* a chaitheamh
  - Oíche na Gloine Briste
    - ❑ *Ionsaíodh foirgnimh* na nGiúdach.
    - ❑ Scriosadh *siopaí agus sionagóga*
- Réiteach Deiridh*-6 mhilliún Giúdach a mharú

Polasaí Eachtrach Hitler

- Neamhaird ar *Chonradh Versailles*
- Mhéadaigh sé an t-arm le *coinscríobh*
- Mhéadaigh sé an *cabhlach agus an t-aerfhórsa* (Luftwaffe).
- *An Ais Róimh-Bherlin* = comhaontas le Mussolini
- Trúpaí *i nDúiche na Réine* ar theorainn na Fraince, eagla ar na Francaigh
- *Anchluss* = nascadh na hOstaire

Polasaí Eachtrach Hitler

- Lucht labhartha na Gearmáinise ar fud na hEorpa *aontaithe faoi cheannaire amháin*.
- Ag comhdháil Munich tugadh *Sudetenland* do Hitler- polasaí chun é a shásamh.
- Seilbh ar *an chuid eile den tSeislóvaic*.
- *Conradh Naitsí-Shóivéadach* idir Hitler agus Stalin = buntaiste do Hitler.
- *Ionradh ar an Pholainn* agus tus leis an dara Cogadh Domhanda (1939)